

Vem tror dom att dom lurar?

av Bengt-Åke Wennberg

I dag betraktar sig medarbetare som **professionella aktörer** som inte bara agerar inom sin ruta utan också har ansvar för en god samverkan med ett allt större nätverk av andra aktörer från olika delar av samhället

Dagens arbetsmiljödiskussion ser medarbetare som objekt. Då luras man. Medarbetare ser sig själva som – och måste se sig själva som – professionella aktörer. Detta får stora konsekvenser för hälsa och effektivitet.

Ole Jacob Thomassen, Institutt for helsefremmende arbeid vid Høyskolen i Vestfold, Norge, disputerade nyligen på en [avhandling med titeln "Integritet som arbeidslivsfenomen"](#). Avhandlingen utgår från att anställdas känsla av integritet och värdighet i arbetet måste beaktas. Detta gäller inte enbart underställda i relation till chefer och beslutsfattare utan *alla* medarbetare oberoende av position och uppgift. Alla inblandade måste ses som professionella aktörer inom sitt område.

Hans studier visar hur de administrativa resonemangen ofta bortser från och negligerar den kränkning av integriteten som kan uppstå om systemet förkväver de professionellas upplevelse av, och önskan om, att utträta eller medverka till utförandet av ett "ett gott hantverk". Detta gäller var helst den professionella aktören sitter i verksamheten. Det gäller såväl uppdragsgivare, rådgivare, partners, planerare, chefer som medarbetare och kunder. För ett gott tjänsteleveranssystem gäller att åtgärderna alltid skall vara av värde *både* för samhället i sin helhet och dem som engageras i dem.

Att få till en sådan integration är svårt och kräver stor skicklighet av de professionella aktörerna och en god förtrogenhetskunskap inom deras område. Denna sida av saken är av naturliga skäl inte lika väl känd av andra aktörer. Det är således denna specialiserade, men ack så viktiga, insikt och kunskap som ofta inte respekteras och som inte kan göra sig gällande i de aktuella administrativa resonemangen.

Liknande tankar, att de administrativa resonemangen kränker de professionella, har uttryckts av socialdemokraternas ledare Stefan Löfven och ordförandena för de största fackliga organisationerna. De uttrycker sin frustration över samma sak med orden "de ekonomiska modellerna har kidnappat professionalismen". Det har därutöver, nu även i Sverige, blåst upp en kritikerstorm mot det administrativa systemet NPM (New Public Management) som allt mer beskrivs som destruktivt, ovetenskapligt och odemokratiskt.

Den kränkning Ole Jacob Thomassen observerat kan vi tittare själva gissa oss till i massmediala reportage. Där får vi numera ofta rapporter om hur dåligt våra tjänsteleveranssystem fungerar. Senast rapporterades exempelvis att polisens delgivningsfunktion inte fungerar vilket skapar stort lidande för de drabbade, att förundersökningar lades ner i onödan, då de utfördes av poliser och inte åklagare eftersom poliser bara arbetade dagtid, och att Trafikverket struntar i att snabbt rätta till brister som rapporteras till dem av personal som arbetar med spåren, vilket nu senast resulterade i en stor tågurspårning. Detta är bara ett axplock av en mängd liknande brister i olika tjänsteleveranssystem som rapporterats under senare tid.

När politiker, regeringsföreträdare och chefer uttalar sig kommer de med förklaringar som vi tittare knappast kan ifrågasätta. Det handlar vanligen om fler resurser, ändrade bestämmelser och en olämplig organisation. Visst kan vi tro på detta. Vi kan bli lurade eftersom vi inte är insatta i frågan. Men man bör då som medborgare betänka att de brister som rapporteras, inte i första hand är administrativa problem utan praktiska hantverksproblem. De närmast insatta – de professionella aktörerna – vet förstås mycket bättre vad det handlar om.

På goda grunder, och genom våra samtal i dagens organisationer, tror jag att de professionella aktörerna i allmänhet inte håller med sina företrädare i deras förklaringar och åtgärder. Jag har tvärtom intrycket att kloka professionella aktörer i de allra flesta fall upplever att det verkliga problemet är att de och deras kolleger *på grund av det administrativa systemets utformning* inte getts möjlighet att utföra ett gott hantverk.

Man kan alltid önska sig mer resurser, mer tid och bättre lagar men professionella aktörer vet när dessa förklaringar är ursäkter och påståenden utan grund. De känner sig dock av många olika skäl tvungna att hålla tyst med sin kritik. De har ofta inget språk för sin unika praktiska kunnighet och har därför ingen röst som hörs i det administrativa larmet.

Har jag rätt i ovanstående antagande så tvingas de kunniga professionella aktörerna i de fall som rapporteras i massmedia tyst se på när deras yrkesheder kränks och när de tvingas in i, eller övertalas att delta i, lösningar som de utifrån sin erfarenhet är tveksamma om huruvida de kommer att fungera. Man kan undra hur detta påverkar deras engagemang och motivation. Ja – inte blir den bättre.

Vi medborgare lever därmed farligt då vi i allt mindre grad kan lita på våra tjänsteleveranssystem och på att det blir gjort som skulle behöva bli gjort. Vi kan också i framtiden på grund av detta, räkna med att få möta allt fler cyniska, uppgivna och själviska personer i systemen.

Administration och organisation har betydelse men de kan inte i sig skapa goda tjänsteleveranssystem. Organisationens konstruktion garanterar verksamhetens framgång *endast om* engagerade professionella aktörer, på alla poster, upplever sig som fullvärdiga deltagare i det som skall göras. Vi riskerar att det inte är så i dag. Tack Ole Jacob för att Du gjort oss uppmärksamma på denna risk.

Ole Jacob konstaterar att vi riskerar att personer som engagerar sig på det djupa sätt i verksamheterna, som vi i grunden vill, ger upp, om deras professionella integritet kränks. De drar sig undan om frustration och desillusion får sprida sig i allt bredare lager – precis som Stefan Löfven och fackordförandena rapporterar. Detta kommer att hända när bristerna i våra tjänsteleveranssystem allt oftare uppenbaras och när argumenten och resonemangen då visar sig avvika från de faktiska realiteter som professionella aktörer känner till.

Min fråga till mina läsare blir då: Finns det något vi alla kan hjälpas åt med för att komma åt detta problem? Svaret kan vara att vi kanske inte skall låta oss bli lurade. Alla har vi ju kolleger, bekanta, släktingar och vänner som *vet hur det egentligen går till*.

Det kanske bara är att fråga dem om deras frustration. Då kanske vi kan se de massmediala förklaringarna i ett annat ljus. Då kanske det blir uppenbart att den administrativa klyfta som Ole Jacob talar om måste överbryggas.

Vi människor önskar normalt att göra livet bra också för andra. Att utföra goda och konstruktiva tjänster som berikar andra människor och samhället är därför en glädje för många om de får tillfälle till det och förstår hur sådana tjänster kan realiserars. Förändringen kan därför börja i liten skala precis som skedde under industrialismen. Vi behöver inte storskaliga reformprojekt.

Det är kanske så vi medborgare och väljare på lång sikt och på bästa sätt kan stödja demokratin och nya och bättre arbetsformer i samhället. Demokrati handlar i detta perspektiv inte om att rösta rätt utan om att låta de alternativa rösterna och arbetsformerna *komma till sin rätt*. Ser ni några sådana möjligheter i er lilla värld? När blir ni kränkta i er professionalitet?

Referenser

<https://naetverkssamhaellet.se/Filerpdf/Bloggar/Bloggar2013/OleJ.pdf>

<https://www.bengtharry.me/?p=2066>